

Ostře sledovaný salon

Pokud měly být Molièrovy komedie živým obrazem soudobého života a mravů, dá se očekávat, že současné uvedení Tartuffa se bude snažit vykreslit i něco z toho, co je pokřivené na dnešní společnosti. Chápu-li režijní záměr Martina Vokouna správně, hledá způsob, jak zpřítomnit klasicistní francouzskou komedii a zároveň motivovat dramatikovi často vytýkané rozuzlení způsobené vnější silou. Bylo-li pokrytectví dle Molièra nejhorší chorobou sedmnáctého století, je podle Vokouna tou dnešní nákazou potřeba bavit se cizími životními osudy a omyly? Potřeba, která se jeví být velmi silnou, když skupina lidí obývající jeden dům dovede o dlouhé týdny obsazovat nejvyšší příčky sledovanosti amerických televizí.

První inscenace letošního absolventského ročníku katedry činoherního divadla DAMU nás, pro Tartuffa příznačně, přivádí do salonu. Chaise longue, tři židle stůl, troje dveře, jež se každé nachází v jedné ze tří stěn. Stěny vytváří konstrukce potažená bílou látkou, která umožňuje světlu a stínu občas odhalit, co se děje za scénou. Dál vidíme podobizny rodinných příslušníků a dvě zrcadla. Nejen stěny jsou funkční samy o sobě. Podobiznu Elmíry (Klára Klepáčková), choti pána domu Orgóna (Ivan Dejmal), i portrét paní Pernellové (Nikola Bartošová), Orgónovy matky, lze otevřít, a postavy skrze ně nejdnou špehují dění uvnitř. Zrcadla, jež se většinou času jen stříbmně lesknou, dovedou nečekaně odhalit osobu na druhé straně, například Tartuffovu tvář. Vše dohromady vcelku ladně vytváří zdání, že v této místnosti nejen stěny mají uši. Protagonisté nejsou nikdy sami, ač se opakovaně marně pokouší uniknout před cizíma očima a ušima.

Dějová linie je jednoduchá, měšťan Orgon přijme pod svou ochranu a střechu podvodníka Tartuffa, který před ním úspěšně předstírá svou oddanost Bohu. Proč tak Orgon činí, nám inscenace jednoznačně nevyšvětluje. Snad se tím Orgon snaží upevnit svou roli muže, pána domu, kterého Elmíra, dcera Marie (Hana Marie Maroušková) i syn Damis (Ivan Lupták) budou ctít.

Sám toho zjevně není schopen, Marii například uplácí penězi, když se tak dožaduje její pozornosti a souhlasu se sňatkem s Tartuffem. Slovo otce asi v této rodině nebývá tím posledním. Tartuffe se stává Orgonovým prostředníkem, který má vnést do rodiny ctnost, morálku a pevnou ruku. Tato interpretace by i vysvětlovala, proč Vokoun zvolil pro roli Tartuffa právě Igora Orozoviče, vzrostlého, pohledného herce s vypracovanými svaly, tedy obraz muže s velkým M. Těžko bych uvěřila, že by Tartuffe byl kdy žebrákem, zato mě vůbec nepřekvapí, když tenhle sebevědomý mladík projeví zájem o Elmíru. Hlava rodiny Tartuffovi postupně předá moc nad celým domem, dokonce mu odkáže veškerý majetek. Elmíra, Marie a Damis v čele s Marinou komornou Dorinou (Marie Štípková) Tartuffovu přetvářku prohlédnou a snaží se otce různými způsoby vyvést z omylu. Ve chvíli, kdy se jim to konečně podaří, je už ale pozdě. Tartuffe vše ovládá a svou pozornost a strojenou oddanost obrací z Boha na panovníka. Jako poslední prohlédne paní Pernellová. Víru v Tartuffův dobrý vliv na rodinu svého syna ztrácí až tehdy, když se ve dveřích objevují soudní vykonavatel a exekutor. Jenže krále naštěstí není možné ošálit. Protože panovník ví, kdo je na vině, vrátí majetek Orgonovi a Tartuffa uvězní. Právě závěrečná scéna nejdříve diváka překvapí. Že král sledoval dění po celou dobu, dokládá promítání záznamů jednotlivých odehraných situací na zadní stěnu salónu. Na nejprve vystrašenou a překvapenou rodinu se postupně stáčí všechny reflektory, takže se ocitá v kuželu světla ve středu jeviště, a slůny se spouští kovová konstrukce se čtyřmi kamerami. Hlas krále (Michal Pavlata) se reprodukovatě snáší ze všech stran. Přítomnost kamer ale postavy přijímají poměrně rychle. Valerius (Tomáš Klus), Mariin nápadník, se v objektivu kamer naparuje jako holub. Kleantes (Jiří Suchý z Tábora), bratr Elmíry, upozorňuje švagra, aby před očima panovníka neděkoval jen své oddané manželce, ale především projevil věrnost tomu, kdo se dívá. Všichni se předvádějí obdobně, jako náhodní kolemjdoucí, co si znenadá-

ní uvědomí, že jsou v záběru natáčení živého vstupu do večerních zpráv.

Inscenace naznačuje, že v původním textu dobrotvivý a moudrý král se tu celou dobu dobře bavil u sledování běžného života svých poddaných. Velký francouzský panovník jedná stejně jako moderní člověk, neskrývá své voyerství a baví ho ovlivňovat životy ostatních.

Hudba, kostýmy a herecký styl se po celou dobu střídají ve dvou polohách. Hudba klasická, honosná, evokující pompéznost doby, obvykle po několika zadržnutích zdvořilých a připomíná současnou balkánskou produkci. Elmíra a Marie ze svých kostýmů v neformálních chvilích snadno sundávají konstrukci tvořící korzet a dlouhou sukni s obruči. Odkládají dokonce i natupírované paruky. Kostýmy jsou nejenou zdrojem komična (když například Damis odchází z domu, odhazuje ve dveřích sako a zpučně si zvedá límeček odhalené růžové polokošile, propukne v smích snad celé hlediště).

Herectví je někdy silně stylizované, jindy se společně s hudbou a kostýmem uvolňuje a ukazuje svou druhou tvář. To s sebou bohužel pro většinu herců namísto osvobození přináší určitou nedotaženost. Stylizace je mnohdy zdařile propracovaná, koresponduje s textem a vnáší do děje vtipné momenty (například půvabně naivní Marie, pokoušející se nenápadně opustit salón, když ji otec přesvědčuje ke sňatku s Tartuffem). Naopak ve druhé poloze realistického herectví občas postavy přestávají jednat a nosným se stává text, chvílemi až nudně deklamovaný. Neleze tak však psát univerzálně o všech postavách. Herectví Marie Štípkové se jakékoli stylizaci vyhýbá, ale od začátku až do konce nese rytmus i tempo inscenace.

Stále dokola se zamýšlím nad tím, kam nás tahle inscenace přenáší. Elvíra nosí pod sukni kalhoty a Dorina bez ostychu zůstává s Kleantem na scéně v mini-sukni. Marie leží na lenoše a listuje si časopisem, soudní vykonavatel přichází v saku s kravatou, policejní úřed-

ník v koženém kabátě. Proč tedy vůbec hrát s parukami, korzety, našasenými sukňami a nabílenými obličejí? Byl původní záměr hrát commedii dell'arte, ale postupně se tvůrci chtěli stále méně a méně nechat tímto žánrem svazovat? Možná jsou postupy commedie dell'arte berličkou pro realistické herectví, možná je tomu naopak. Skutečnost, že konečný výsledek není zcela sourodý, omlouvá fakt, že absolventské inscenace by hercům měly dát prostor právě k tomuto experimentování.

Molière: Tartuffe**Režie:** Martin Vokoun j.h.**Preklad:** Svatopluk Kadlec**Dramaturgie:** Zdeněk Janáček**Scéna:** Magdalena Hůlová**Výběr hudby:** Martin Vokoun**Kostýmy:** Aneta Grňáková**Pohybová spolupráce:** Martin Páček**Hrají:** Nikola Bartošová, Ivan Dejmal,

Klára Klepáčková, Ivan Lupták,

Hana Marie Maroušková, Tomáš Klus,

Jiří Suchý z Tábora, Igor Orozovič,

Marie Štípková, Milan Šotek, Miroslav Týc,

Tereza Ludvíková

Premiéra 10. května 2009 v divadle DISK,

psáno z reprízy 2. listopadu 2009.